

Forebyggelse af hjemløshed – En kvalitativ afdækning af praksiseksempler på indsatser i velfærdssystemet og civilsamfundet, der kan styrke forebyggelsen af hjemløshed

Hovedresultater

Hovedresultater

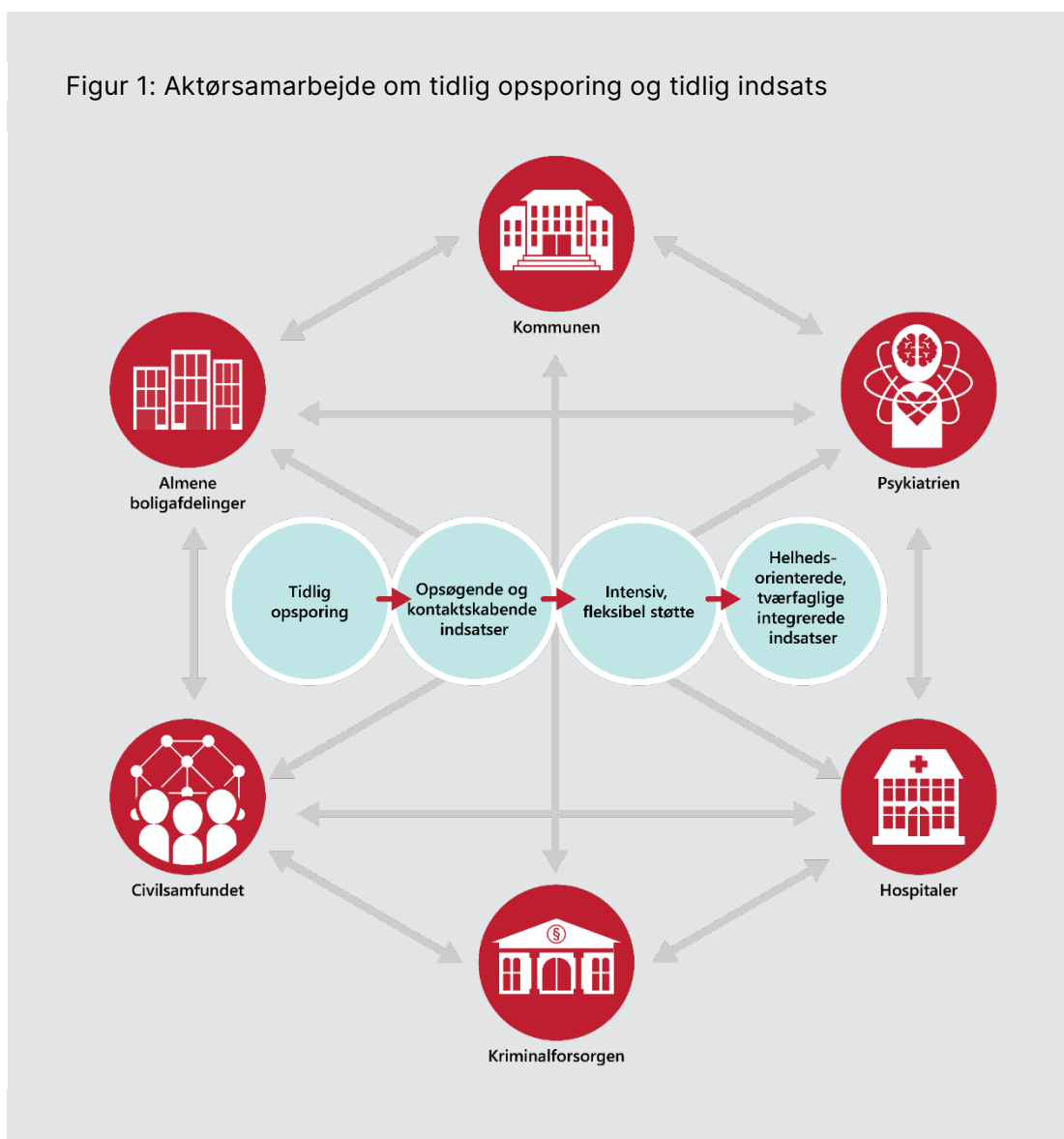
I denne rapport præsenteres resultaterne af en afdækning af gode eksempler på indsatser og tiltag i velfærdssystemet og civilsamfundet, der kan være med til at forebygge hjemløshed. Undersøgelsen er gennemført for Det Nationale Partnerskab mod Hjemløshed med det formål at bidrage med viden om, hvordan forebyggelsesindsatsen mod hjemløshed kan styrkes. Undersøgelsen har taget udgangspunkt i, at det gennem en længere årrække ikke er lykkedes at nedbringe hjemløsheden i Danmark. I udviklingen af indsatserne på hjemløhedsområdet har der i de senere år særligt været fokus på at hjælpe borgere ud af hjemløshed gennem omstillingen af indsatsen ud fra Housing First-tilgangen, hvilket der efterhånden er en solid viden om. Hvis det skal lykkes at reducere omfanget af hjemløsheden og modvirke langvarig hjemløshed, er det imidlertid også vigtigt at begrænse tilgangen af "nye borgere" til hjemløshed. Undersøgelsen udspringer derfor af et behov for viden om, hvordan hjemløshed kan forebygges, hvilket der har været mindre fokus på i tidligere undersøgelser på området. I den sammenhæng bidrager undersøgelsen med en afdækning af gode praksis eksempler på indsatser og tiltag, der kan være med til at styrke forebyggelsen af hjemløshed. Disse eksempler er identificeret gennem kvalitative interview med ledere og medarbejdere i kommuner, almene boligorganisationer, civilsamfundstilbud, kriminalforsorgen og den regionale behandlingspsykiatri, der har bidraget til at identificere de praksis eksempler, der beskrives i rapporten.

Risiko for hjemløshed hænger ofte sammen med kompleks udsathed

En stor del af målgruppen, der er i risiko for hjemløshed, er borgere med kompleks udsathed på grund af psykiske lidelser og ofte i kombination med misbrug af rusmidler. En anden væsentlig gruppe er borgere, der bliver ramt af livsomvæltende begivenheder, såsom en skilsmisse eller partnerens død, der bringer dem ud i en livskrise, hvor de fx oplever et eskalerende misbrug og tiltagende social isolation. Risikoen for hjemløshed manifesterer sig særligt i forskellige kritiske situationer. Det kan være borgere, der er i risiko for at blive sat ud af deres bolig på grund af huslejerestancer og misligholdelse. Desuden opstår risikoen for hjemløshed i forbindelse med kritiske overgange, fx ved udskrivning fra psykiatrien eller ved løsladelse fra fængsel.

Forebyggelse af hjemløshed kræver en sammenhængende kæde af indsatser

Undersøgelsen peger på, at forebyggelse af hjemløshed kræver en sammenhængende kæde af indsatser og et samarbejde mellem forskellige aktører (se figur 1).

Kilde: VIVE.

Første led i kæden er en tidlig opsporing af borgere i risiko for hjemløshed. Det kræver et velfungerende aktørsamarbejde på tværs af alle de lokale aktører, der kan komme i kontakt med borgere i risiko for hjemløshed. Når en borger i risiko for hjemløshed er opsporet, er det vigtigt med igangsættelsen af en tidlig forebyggende indsats. Det kræver først en kontaktskabende indsats, fx fra medarbejdere i

et opsøgende team. Når der er skabt en kontakt, er det ofte nødvendigt hurtigt at iværksætte en fleksibel social støtteindsats. Det er som oftest også nødvendigt med en hurtig kontakt til relevante aktører, fx den lokale boligafdeling, hvis borgeren er i risiko for en udsættelse fra boligen, og kommunens ydelsesafdeling med henblik på at afhjælpe en huslejerestance. Det kan også være hensigtsmæssigt at iværksætte længerevarende indsatser for borgeren, der kan bidrage til at skabe mere stabilitet i borgerens liv. Ligeledes kan der være behov for at understøtte relevante behandlingsindsatser for borgeren, fx behandling i psykiatrien.

Tidlig opsporing af borgere i risiko for hjemløshed kræver et bredt aktørsamarbejde

Et vigtigt element i forebyggelsen af hjemløshed er et aktørsamarbejde om tidlig opsporing af borgere i risiko for hjemløshed blandt alle de lokale aktører, der kan have kontakt med borgeren. Det gælder både kommunale og ikke-kommunale aktører og indsatser, som borgeren kan være i kontakt med. Det kan fx være et bestemt værested, som borgeren benytter, og som kan være de første til at opdage, at borgeren har en turbulent periode, hvor der er risiko for at miste boligen. Det kan også være de almene boligforeninger, der først opdager, at borgeren misligholder boligen eller er i huslejerestance, eller en borger, der kommer ind i akutmodtagelsen i psykiatrien, og hvor det viser sig, at borgerens boligsituation er ustabil. Med en systematisk opmærksomhed på risikoen for hjemløshed blandt de forskellige aktører er der en bedre chance for, at problemstillingen undersøges, og at et samarbejde om at forebygge denne risiko for borgeren iværksættes. I den sammenhæng er det også vigtigt, at de lokale aktører har et sted, de kan henvende sig med en bekymring for en borger i risiko for hjemløshed. Det kan fx være i form af en bekymringshenvendelse til kommunens opsøgende team.

Vigtigt med en opsøgende og kontaktskabende indsats

Når der er en bekymringshenvendelse om en borger i risiko for hjemløshed, er det vigtigt med en hurtig opsøgende og kontaktskabende indsats. Her spiller kommunale opsøgende, forebyggende teams en vigtig rolle i forhold til at opsøge og skabe kontakt med borgeren med henblik på at igangsætte en social støtteindsats. Det er fx afgørende i forhold til at kunne reagere hurtigt på varslinger fra de almene boligorganisationer om borgere med en udsættelsessag, hvor de opsøgende medarbejdere kan tage kontakt til boligorganisationerne og samtidig varetager kontakten

med øvrige afdelinger i kommunen, fx kommunens ydelsesafdeling, i forhold til at forsøge at undgå, at borgeren bliver sat ud af boligen. Mange af borgerne i risiko for hjemløshed har psykiske lidelser, og de regionale udgående psykiatriske teams kan derfor også spille en vigtig rolle i det opsøgende og forebyggende arbejde blandt de borgere, de har tilknyttet. I den sammenhæng er også vigtigt med et velfungerende samarbejde mellem den kommunale og den regionale indsats.

Der skal sættes hurtigt ind med fleksibel støtte

Når kommunen eller andre aktører er blevet opmærksomme på en borger i risiko for hjemløshed, og der er skabt kontakt, er det vigtigt hurtigt at få sat en indsats i gang. Både i kommunerne og i psykiatrien fremhæves det, at en intensiv, fleksibel støtte i en kortere eller længere periode kan være afgørende for at forebygge en udsættelse fra boligen. Et godt praksiseksempel stammer fra en kommune, der har arbejdet med et samlet strategisk fokus på at forebygge hjemløshed i kommunen. En vigtig erfaring fra denne kommune er, at det kræver en intensiv og fleksibel indsats at håndtere den ofte kaotiske situation, når borgere med kompleks udsathed er i risiko for at blive sat ud af boligen. Der er i denne kommune gode erfaringer med brug af ICM-støtte (Intensive Case Management) efter servicelovens § 85 a til denne målgruppe, og det fremhæves særligt, at denne form for støtte er mere fleksibel end den almindelige kommunale bostøtte og derfor bedre kan lykkes med at håndtere situationen og undgå, at borgeren bliver sat ud af boligen. Den fleksible sociale støtteindsats kan også være med til at støtte op om andre indsatser for borgeren, herunder understøtte, at borgeren kan følge den nødvendige psykiatriske behandling.

Forebyggelse af hjemløshed kræver et tværsektorielt samarbejde

Når der skal iværksættes en indsats for at forhindre, at borgeren mister sin bolig, er det vigtigt med et velfungerende samarbejde på tværs af forskellige aktører, som fx kommunen, almene boligorganisationer, civilsamfundstilbud og den regionale behandlingspsykiatri. Der er også behov for et samarbejde på tværs af afdelinger internt i kommunen, fx mellem de opsøgende medarbejdere, ydelsesafdelingen, myndighedsafdelingen og beskæftigelsesområdet, for at sikre, at der skabes et tværfagligt blik på problemstillingen og en helhed i den samlede indsats. Det er vigtigt for at undgå, at forskellige krav og hensyn på tværs af afdelingerne modvirker hinanden, og at fx sagsbehandlingstider og ventetider på igangsættelse af støtteindsatser forsinker igangsættelsen af relevante indsatser for borgeren. Her er der i en kom-

mune et eksempel på et tæt samarbejde mellem en kommunes ydelsesafdeling og et opsøgende team, mens der i en anden kommune er et eksempel på, hvordan én indgang på socialområdet giver adgang til både råd og vejledning, fx om udfordringer vedrørende boligsituationen, og til igangsættelsen af sociale støtteindsatser.

Helhedsorienterede, integrerede indsatser kan stabilisere borgerens situation på længere sigt

Forebyggelse af hjemløshed handler også om at sætte ind, før borgeren står i en umiddelbar risiko for hjemløshed i form af en udsættelse. Det kan være støtteindsatser og aktiviteter rettet mod borgere i en ustabil livssituation. I en af kommunerne, der har medvirket i undersøgelsen, er der gode erfaringer med forebyggelse af hjemløshed for unge i en ustabil livs- og boligsituation gennem en helhedsorienteret indsats, der kombinerer en social støtteindsats med en beskæftigelsesrettet indsats, hvor indsatsen leveres af et integreret team med både bostøttemedarbejdere og virksomhedskonsulenter. Gennem indsatsen kan de unge også få adgang til en bolig gennem kommunal anvisning til almene ungdomsboliger, hvis den unge fx bor hos forældre eller søskende, men situationen er ustabil.

En boligsocial indsats i boligområderne styrker forebyggelsen af udsættelser fra boligen

Et vigtigt element i forebyggelsen af hjemløshed er den boligsociale indsats i de almene boligområder, hvor en stor del af de borgere, der kommer i risiko for hjemløshed, bor. Her er der gode praksiseksempler, hvor områdebaserede boligsociale medarbejdere og sociale viceværter i almene boligafdelinger spiller en væsentlig rolle i forebyggelsen af hjemløshed. De boligsociale medarbejdere kan tidligt være opmærksomme på borgere, som er i risiko for at miste boligen på grund af ustabilitet i deres liv, misligholdelse af boligen eller huslejerestancer. Et tæt samarbejde mellem de opsøgende kommunale medarbejdere og de boligsociale medarbejdere i de almene boligorganisationer er afgørende for at forebygge udsættelser fra boligen. Her er der gode erfaringer fra en kommune med en fremskudt tilstedeværelse i et boligområde i form af en kommunal medarbejder fra det lokale bostøttecenter. Dette giver mulighed for et tæt samarbejde mellem den sociale vicevært i boligområdet og den kommunale støttemedarbejder.

De sociale væresteder spiller en vigtig rolle i den forebyggende og brobyggende indsats

De sociale væresteder spiller en vigtig rolle i forebyggelsen af hjemløshed blandt borgere med kompleks udsathed, som udgør en stor del af de borgere, der benytter værestederne. Medarbejderne på værestederne kan være med til at opdage, når der er borgere på værestederne, der er i risiko for hjemløshed, og de hjælper i den forbindelse med at bygge bro til relevante støtteindsatser i velfærdssystemet. Et godt praksiseksempel på en styrkelse af det forebyggende og brobyggende arbejde findes på et værested, hvor der er ansat en socialsygeplejerske, hvilket betyder, at det er muligt med et samlet blik på både borgerens sociale og sundhedsmæssige tilstand. Socialsygeplejersken kan dermed bygge bro til både de kommunale støtteindsatser og de regionale behandlingstilbud, herunder både somatiske og psykiatriske behandlingsindsatser.

Forebyggelse af hjemløshed ved løsladelse fra fængsel kræver samarbejde på tværs af aktører

Løsladelse fra fængsel udgør en kritisk overgang, hvor risikoen for hjemløshed kan opstå. Her spiller samarbejdet mellem forebyggelseskonsulenterne i fængslerne og kommunen en væsentlig rolle for at reducere risikoen for hjemløshed i denne overgang, både i forhold til at tilvejebringe en boligløsning for borgeren og i forhold til igangsættelse af relevante støtteindsatser. Forebyggelseskonsulenterne i fængslerne oplever i den forbindelse, at hvor godt dette lykkes, i høj grad hænger sammen med, om der er en tilstrækkelig intern sammenhæng i indsatsen i kommunen, fx i spillet mellem den kommunale løsladelseskoordinator, ydelsesafdelingen og myndighedsafdelingen. Et godt praksiseksempel stammer i den forbindelse fra en kommune, der har arbejdet med at udvikle et tæt samarbejde og samspil internt mellem kommunens afdelinger i forhold til at kunne tilvejebringe en boligløsning og relevante sociale indsatser for borgeren ved løsladelse.

Øget fokus på sociale problematikker kan styrke forebyggelsen af hjemløshed i psykiatrien

Mange borgere i risiko for hjemløshed har psykiske lidelser, og mange af disse borgere har en kompleks udsathed med samtidigt misbrug. Undersøgelsen har i den forbindelse afdækket eksempler på funktioner, indsatser og praksisser, der kan være

med til at skærpe fokus på borgerens sociale problematikker i psykiatrien og derigennem være med til at forebygge hjemløshed. Det gælder blandt andet brugen af screeningsværktøjer for sociale problemer i de psykiatriske akutmodtagelser, ligesom tilstedeværelsen af psykiatriske socialsygeplejersker og psykiatrisocialrådgivere på de psykiatriske afdelinger spiller en afgørende rolle i forhold til forebyggelsen af hjemløshed. Der er også gode erfaringer med, at borgere med kompleks udsathed kan have længerevarende indlæggelser på rehabiliterende sengeafsnit, hvor det er muligt at arbejde med en helhedsorienteret tilgang i forhold til borgerens samlede sociale og psykiatriske problematikker. Udgående og opsøgende psykiatriske teams spiller også en vigtig rolle i forbindelse med forebyggelsen af hjemløshed ved at kunne bringe den psykiatriske behandling ud, hvor borgeren er, herunder i borge-rens hjem. Det kræver samtidig et velfungerende samspil med den kommunale støtteindsats, der spiller en vigtig rolle som understøttende funktion i forhold til, at borgeren kan modtage den psykiatriske behandling.

Potentiale for styrkelse af forebyggelsesindsatsen mod hjemløshed

Undersøgelsens eksempler på lokale indsatser og praksisser, der kan styrke forebyggelsen af hjemløshed, aftegner tilsammen en kæde af indsatser fra en tidlig opsporing til en tidlig indsats for borgere i risiko for hjemløshed. De forskellige indsatser og tiltag findes imidlertid ikke i alle kommuner, regioner eller boligområder. Det gælder fx de områdebaserede boligsociale medarbejdere, der i et samarbejde med den lokale kommunale indsats kan spille en afgørende rolle i forhold til at forebygge, at borgere bliver sat ud af deres bolig. Disse områdebaserede boligsociale medarbejdere findes i nogle almene boligområder, men ikke i andre. Det samme gælder en række af de øvrige indsatser og tiltag, der er beskrevet i rapporten. På den baggrund kan de gode praksiseksempler tjene til inspiration for kommuner og andre aktører, der ønsker at styrke den lokale forebyggelsesindsats for borgere i risiko for hjemløshed. I den sammenhæng er det vigtigt at sikre, at forebyggelsesindsatsen har fokus på alle led i kæden fra tidlig opsporing, en opsøgende og kontaktskabende indsats, igangsættelsen af en fleksibel støtteindsats og stabiliserende indsatser på længere sigt.

Det har ikke været en del af undersøgelsens opdrag at belyse betydningen af strukturelle faktorer og generelle forhold i velfærdssystemet i relation til forebyggelsen af hjemløshed. Det skal dog påpeges, at strukturelle faktorer og forhold, der vedrører velfærdssystemets indretning i bredere forstand, som fx tilgængeligheden af betaalbare boliger og niveauet af de sociale ydelser, også kan spille ind på risikoen for hjemløshed, fx i form af risikoen for at blive sat ud af sin bolig. Sådanne forhold

udgør dermed også generelle opmærksomhedspunkter i forhold til forebyggelse af hjemløshed.

Fakta om undersøgelsen

Undersøgelse af gode praksiseksempler på indsatser og tiltag, der kan styrke forebyggelsesindsatsen for borgere i risiko for hjemløshed.

- **Kvalitative interview med medarbejdere i kommuner, almene boligorganisationer, civilsamfundstilbud, fængsler og den regionale behandlingspsykiatri.**
- **Informanterne har bidraget med at identificere og beskrive eksempler på indsatser og tiltag, der kan være med til at forebygge hjemløshed.**

Hovedresultater: Forebyggelse af hjemløshed – En kvalitativ afdækning af praksiseksempler på indsatser i velfærdssystemet og civilsamfundet, der kan styrke forebyggelsen af hjemløshed

VIVE/2025

HR_303194